

**بررسی اثرات طلاق بر وضعیت جسمی - عاطفی، خانوادگی، اقتصادی و
اجتماعی نوجوانان دختر دبیرستانی استان تهران (گزارش طرح مصوب)
زهرا درويزه
دانشگاه الزهراء «س»**

چکیده: در طرح پژوهشی اثرات طلاق بر زندگی نوجوانان دختر دبیرستانی استان تهران، ۵۰۰ نفر از دانش‌آموزان دختر دبیرستانی در دو گروه ۲۵۰ نفری (۲۵۰ نفر از خانواده‌های طلاق* و ۲۵۰ نفر از خانواده‌های هسته‌ای**) مورد بررسی و مقایسه قرار گرفتند. در تحقیق حاضر از دو پرسشنامه مجزا شامل ۵۰ سؤال برای گروه نوجوانان خانواده‌های طلاق و پرسشنامه‌ای شامل ۳۵ سؤال برای نوجوانان خانواده‌های هسته‌ای استفاده شد سپس با محاسبه مجذور خی تفاوت میان دو گروه بررسی شد. نتایج به دست آمده نشانگر این است که طلاق والدین بر سازگاری جسمی، عاطفی، خانوادگی و تحصیلی نوجوانان دختر خانواده‌های طلاق در مقایسه با گروه کنترل اثر کاهش دهنده دارد.

* منظور از خانواده طلاق تأکید بر وقوع طلاق میان والدین است.

** منظور از خانواده هسته‌ای، خانواده شامل پدر، مادر و فرزندان است.

کاهش تماس با بزرگتر و کاهش درآمد شود. کودک ممکن است مجبور به تغییر مکان به يك محله فقیرتر یا درصد بالاتری از جرم و بزهکاری شود که این نیز سبب فشار اضافی بر او می‌شود.

آمارهایی که از مراکز کانون اصلاح و تربیت کودکان و نوجوانان تهران در دست است، موبد این نکته است که بیشتر بزهکاریهای کودکان و نوجوانان و جرم و جنایات جوانان، ریشه در مسائل و مشکلات خانوادگی، خصوصاً طلاق و از هم پاشیده شدن کانون گرم خانواده دارد.^۲

رابرت ویس^۳ درباره اثرات طلاق در کتاب خود چنین اظهار می‌دارد: «پاسخ فوری اکثریت کودکان در هر گروه سنی نسبت به خیر جدایی والدین، پریشانی و اضطراب است. بسیاری از والدین گزارش کرده‌اند که يك یا تعدادی از فرزندان آنها غمگین شده‌اند. بعضی دیگر از والدین گزارش کرده‌اند که فرزندان آنها هیجانی شده یا رفتار واپس‌گرایی نشان داده‌اند».

بچه‌ها ممکن است در خانواده تك والدی در مقایسه با خانواده فشارزا، راحت‌تر باشند، اما شانس مشکلات برای آنها افزایش می‌یابد. تحقیقات^۴ از سالهای ۱۹۷۰ خاطر نشان می‌کند بچه‌هایی که به وسیله مادرها پرورش می‌یابند، در تستهای هوش و یادگیری ضعیف‌تر عمل می‌کنند و عموماً نواقص شناختی از خود نشان داده‌اند.

پرورش کودکان کاری است که بسیاری از مردم نمی‌توانند به عنوان يك فرد تنها به شایستگی انجام دهند والد تك نیاز دارد اوقاتی از نگهداری بچه‌ها فارغ شود. آنها نیاز دارند صدای دیگری را با صدای خود در انتقال ارزشها و نیازهای رشد و سازگاری فرزندان نشان همراه داشته باشند. درگیر طلاق شدن، یا بارآوردن بچه‌ها به

اغلب زوجهایی که درگیر ازدواج ناموفق می‌شوند، اقدام به طلاق می‌کنند. شاید این راه حل برای زوجها مناسب باشد. زیرا سبب رهایی آنان از کشمکش‌ها و عدم تفاهم می‌شود. اما آیا این راه حل برای فرزندان آنها هم بهتر است؟ اغلب بررسیها^۱ نشان می‌دهد که فرزندان خانواده‌های طلاق به مشکلات جسمی، عاطفی، تحصیلی و غیره دچار می‌شوند و این مشکلات در رشد شخصیت و سازگاری آنان اثرات نامطلوبی به جا گذاشته و احتمال ابتلای آنان به اختلالات روانی را افزایش می‌دهد.

بعد از طلاق، تغییرات زیاد، ممکن است زندگی فرزندان را مختل سازد. والدی که حق نگهداری بچه را دارد، ممکن است مجبور به نقل مکان به خانه ارزانتر، یافتن منبع جدید درآمد، برای اولین بار سرکار رفتن یا اضافه‌کاری شود. همچنین برای فرزندان، ممکن است طلاق والدین به معنی ترك دوستیهای بااهمیت در محله قدیم یا مدرسه (درست در زمانی که آنها به حداکثر حمایت نیاز دارند) پذیرفتن پدر ناتنی یا مادر ناتنی، کشمکشهای عاطفی و مقصر دانستن خود در جریان طلاق والدین و افزایش مشکلات اقتصادی باشد.

طلاق نه به عنوان يك پدیده منفرد، بلکه به عنوان مجموعه پیچیده‌ای از تحولات که مستلزم سازگاری قابل ملاحظه‌ای است، باید بررسی شود. برای اینکه اکثریت والدین طلاق گرفته سرانجام دوباره ازدواج می‌کنند و دوره تحول و عدم تعادل برای بچه‌ها، مدت قابل ملاحظه‌ای ادامه می‌یابد.

برای کودکان طلاق، فشارهای زیادی ممکن است ایجاد شود. این فشارها شامل اختلال در خواب، برنامه غذا خوردن، اثرات حالات عاطفی والدین،

سؤال برای دانش‌آموزان گروه طلاق و فرم ب (شامل ۳۵ سؤال برای دانش‌آموزان گروه کنترل) به صورت سؤالات بسته تهیه شد. دلیل انتخاب دانش‌آموزان مقطع دبیرستان در تحقیق حاضر، اولاً درک صحیحتر و عمیقتر آنان از طلاق والدین و اثرات آن بر زندگی خودشان، ثانیاً توانایی پاسخگویی آنان به سؤالات پرسشنامه با سرعت بیشتر است.

نتایج تحقیق

با استفاده از بسته‌های نرم‌افزاری کامپیوتر، استخراج فراوانیهای سؤالات و تحلیل آماری انجام شد. در ارتباط با فرضیه اول تحقیق اثرات نامطلوب طلاق بر وضعیت جسمی نوجوانان خانواده‌های طلاق در مقایسه با نوجوانان گروه کنترل، با استفاده از شیوه آماری محاسبه مجذور خی در سطح احتمال ۰/۹۵ و ۰/۹۹ و $df=1$ در ارتباط با اثرات طلاق بر میزان ابتلا به بیماریها، تفاوت معنی‌دار بین دو گروه به دست آمد. به عبارت دیگر با توجه به جدول فراوانیها، طلاق بر میزان ابتلا به بیماریها در نوجوانان گروه طلاق در مقایسه با گروه کنترل، اثر افزایشده دارد. ($X^2=4/88$)

در بررسی فرضیه دوم، تحقیق اثرات نامطلوب طلاق بر ویژگیهای عاطفی و شخصیت نوجوانان ۴۵ ویژگی مورد مطالعه قرار گرفت. با استفاده از روش محاسبه مجذور خی در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪، $df=3$ در ۲۲ ویژگی تفاوت معنی‌دار بین دو گروه مشاهده شد. در جدول شماره یک این ویژگیها و مجذور خی محاسبه شده، ارائه شده است.

تنهایی، موقعیت‌های فشار زایی است که ممکن است کنترل از دست برود و این ممکن است به سوءرفتار و سهل‌انگاری کودک منجر شود.

فرضیه تحقیق

در این پژوهش، اثرات طلاق بر جنبه‌های مختلف زندگی نوجوانان دختر دبیرستانی استان تهران به صورت فرضیه‌های ذیل مورد بررسی قرار گرفت:

۱- بررسی اثرات نامطلوب طلاق بر وضعیت

جسمی نوجوانان دختر

۲- بررسی اثرات نامطلوب طلاق بر وضعیت

عاطفی و ویژگیهای شخصیت

۳- بررسی اثرات نامطلوب طلاق بر وضعیت

سازگاری خانوادگی

۴- بررسی اثرات نامطلوب طلاق بر وضعیت

عصبی

۵- بررسی اثرات نامطلوب طلاق بر وضعیت

اقتصادی و اجتماعی

روش تحقیق

نمونه مورد تحقیق، شامل ۵۰۰ دانش‌آموز دختر دبیرستانی از مناطق ۲۰ گانه استان تهران می‌شود. اکثریت دانش‌آموزان در گروه سنی ۱۶ الی ۱۷ سال قرار داشتند. ۲۵۰ نفر از دانش‌آموزان بر اساس گزارشهای دفتر آمار دبیرستانها از خانواده‌های طلاق و ۲۵۰ نفر از خانواده‌های هسته‌ای به منظور مقایسه و کنترل انتخاب شدند. شیوه انتخاب تصادفی برای دانش‌آموزان، از هر دو گروه به کار گرفته شد. پس از انتخاب دانش‌آموزان، هر دو گروه طلاق و کنترل در یک زمان بدون اطلاع از تفاوت پرسشنامه‌های خود، مورد مطالعه و بررسی قرار گرفتند.

پرسشنامه‌ها به صورت دو فرم الف (شامل ۵۰

شماره	ویژگیهای عاطفی - شخصیتی	مجدور شماره	مجدور شماره	ویژگیهای عاطفی - شخصیتی	مجدور شماره	مجدور شماره	ویژگیهای عاطفی - شخصیتی
۱	شاد و سرزنده بودن	۸	۲/۰۲	غمگین بودن	۱۵	۲۷/۷۲	فرار از منزل
۲	اضطراب	۹	۸/۸۸	زودرنج بودن	۱۶	۲۸۵/۵۱	شک و دودلی
۳	گوشه‌گیری	۱۰	۳۲/۱۰	نزاع و درگیری	۱۷	۸/۳۵	تقابل به ازدواج
۴	پرخاشگری	۱۱	۷/۸۲	بدخواهی و کابوس	۱۸	۱۲/۳۳	احساس بیماری
۵	بهانه‌جویی	۱۲	۱۱/۱۵	بی‌خواهی	۱۹	۷/۹۶	اعتماد به نفس
۶	انتقام‌جویی	۱۳	۱۱/۹۲	ناخن جویدن	۲۰	۹/۴۸	کنجکاوی
۷	بی‌رحمی	۱۴	۹	بیزاری از زندگی	۲۱	۱۹۲/۶۳	فرار از مدرسه

جدول يك: محاسبه X^2 برای بررسی ویژگیهای عاطفی در دو گروه نوجوانان خانواده طلاق و خانواده‌های هسته‌ای در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ با $df=3$ برابر است با $7/81$ و $11/34$ که تفاوت معنی‌دار است.

طلاق والدین بر ویژگیهای اضطراب، گوشه‌گیری، پرخاشگری، بهانه‌جویی، انتقام‌جویی، بی‌رحمی، غمگین بودن، زودرنج بودن، نزاع و درگیری، بدخواهی و کابوس، بی‌خواهی، ناخن جویدن، بیزاری از زندگی، فرار از منزل، شک و دودلی، تقابل به ازدواج و احساس بیماری، اثر افزایش‌دهنده دارد. از طرف دیگر با توجه به جدول فراوانیهای پاسخ آزمودنیها، طلاق والدین بر ویژگیهای شاد و سرزنده بودن، اعتماد به نفس، کنجکاوی، فرار از مدرسه اثر کاهش دهنده دارد. به طور کلی طلاق والدین بر حالات عاطفی و ویژگیهای شخصیت نوجوانان دختر آزمودنی اثرات نامطلوب به جا می‌گذارد و نتایج حاصله، فرضیه دوم تحقیق را تأیید می‌کند.

در ارتباط با فرضیه سوم تحقیق، یعنی میزان سازگاری نوجوانان آزمودنی با اعضای تنی و ناتنی، ابتدا میزان علاقه نوجوانان گروه آزمودنی در مقایسه با گروه کنترل بررسی و تحلیل شد. با استفاده از روش محاسبه مجدور خی در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ و $df=4$ تفاوت معنی‌دار بیان دو گروه به دست آمد که در جدول شماره ۲ محاسبه X^2 برای میزان علاقه دو گروه آزمودنی و کنترل نسبت به اعضای خانواده خودارائه شده است. لازم به توضیح است که در ضمن مقایسه، علاقه دو گروه آزمودنی و کنترل نسبت به اعضای خانواده مانند پدر و مادر، خواهر و برادر، میزان علاقه آنان نسبت به دو گروه فامیل نیز مقایسه شد. با توجه به نتایج حاصله از محاسبات آماری طلاق والدین در گروه آزمودنی نسبت به گروه کنترل، در رابطه با پدر، مادر، خواهر و برادر اثر

کاهش دهنده و نسبت به فامیل اثر افزایش دهنده دارد.

نیز مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. نتایج شامل در میان گذاشتن مشکلات با خانواده و ابراز خواسته‌ها به خانواده است.

در مورد در میان گذاشتن مشکلات با اعضای خانواده، ابتدا در گروه آزمودنی میزان در میان گذاشتن مشکلات با اعضای تنی و ناتنی خانواده بررسی شد. محاسبه X^2 نشان می‌دهد که در سطح احتمال ۹۹٪

با $df=2$ تفاوت کاملاً معنی‌دار است. به عبارت دیگر نوجوانان خانواده‌های طلاق تمایلی به در میان گذاشتن مشکلات خود با اعضای ناتنی خانواده ندارند. در جدول شماره ۳ نتایج محاسبه X^2 براساس توزیع فراوانیها ارائه شده است. در مرحله دوم میزان در میان گذاشتن مشکلات با اعضای اصلی خانواده در دو گروه آزمودنی و کنترل بررسی شد. محاسبه در این رابطه در سطح احتمال ۹۹٪ و ۹۵٪ با $df=2$ تفاوت کاملاً معنی‌دار نشان می‌دهد. در مقایسه با گروه کنترل نوجوانان، خانواده‌های طلاق (گروه آزمودنی) مشکلات خود را با پدر و خواهر کمتر در میان می‌گذارند. ولی در مورد در میان گذاشتن مشکلات با مادر و برادر، تفاوت معنی‌دار میان گروه آزمودنی و کنترل مشاهده نشد.

لازم به توضیح است که میزان در میان گذاشتن مشکلات با فامیل، دوستان و همکلاسیها و معلمان و اولیای مدرسه نیز در دو گروه بررسی شد. در مورد در میان گذاشتن مشکلات با فامیل در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ تفاوت معنی‌دار به دست آمد. به عبارت دیگر نوجوانان گروه طلاق تمایل بیشتری به در میان گذاشتن مشکلات خود با فامیلهایی مانند خاله، عمه و غیره در مقایسه با گروه کنترل دارند. در دو مورد دیگر، در میان گذاشتن مشکلات با دوستان،

بررسی میزان علاقه به اعضای تنی خانواده در گروه	X^2	بررسی میزان علاقه به اعضای تنی و ناتنی گروه آزمودنی	X^2
پدر	۷۱/۵	پدر (تنی و ناتنی)	۹۵/۳۸
مادر	۴۹/۸	مادر « « «	۱۲۵/۷۶
خواهر	۴۲/۶۹	خواهر « « «	۳۶/۵
برادر	۴۲/۲۷	برادر « « «	۲۵/۵
فامیل	۱۳/۴۴	- -	

جدول دو: محاسبه X^2 برای بررسی میزان علاقه دو گروه آزمودنی و کنترل نسبت به اعضای اصلی خانواده و فامیل در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ $df=4$ برابر است با ۱۳/۲۸ که تفاوت معنی‌دار است.

* محاسبه X^2 برای بررسی میزان علاقه گروه آموزشی نسبت به اعضای تنی و ناتنی خانواده در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ با $df=4$ برابر است با ۱۳/۲۸ که تفاوت معنی‌دار است.

محاسبه X^2 برای بررسی میزان علاقه گروه آزمودنی نسبت به اعضای تنی در مقایسه با اعضای ناتنی نیز در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ تفاوت معنی‌دارشان می‌دهد. به عبارت دیگر نوجوانان خانواده‌های طلاق نمی‌توانند اعضای ناتنی خانواده مانند پدر ناتنی یا مادر ناتنی و غیره را همانند اعضای تنی خانواده خود دوست بدارند. بنابراین یک رابطه سرد یا حالت بی‌تفاوتی میان آنان برقرار می‌شود.

سازگاری خانوادگی گروه آزمودنی از جنبه‌های دیگری

همکلاسیها و معلمان و اولیای مدرسه تفاوت معنی دار میان دو گروه آزمودنی و کنترل مشاهده نشد.

مانند پدر ناتنی و مادر ناتنی ندارند. فرضیه چهارم تحقیق حاضر یا اثرات طلاق بر وضعیت تحصیلی نوجوانان گروه طلاق در مدرسه با گروه کنترل در موارد مشکلات تحصیلی، کاهش معدل، تمایل به ترک تحصیل و میزان مردودیت بررسی شد.

در زمینه مشکلات تحصیلی محاسبه مجذور خی در سطح احتمال ۹۵٪ میان دو گروه تفاوت معنی دار نشان می دهد ($df=3$ و $X^2=75/56$ مشکلات تحصیلی). همچنین کاهش و ضعف معدل نیز در سطح احتمال ۹۵٪ میان دو گروه تفاوت معنی دار نشان می دهد ($df=4$ و $X^2=13/29$ کاهش معدل). به عبارت دیگر طلاق والدین بر کاهش معدل و مشکلات تحصیلی نوجوانان اثر افزایشده دارد. در مورد تمایل به ترک تحصیل محاسبه X^2 در سطح احتمال ۹۹٪ برابر است با ($df=2$ و $X^2=21/8$) که تفاوت کاملاً معنی دار است. در این مورد نیز طلاق در تمایل به ترک تحصیل نوجوانان گروه طلاق با توجه به فراوانی پاسخها اثر افزایشده دارد.

بررسی میزان مردودیت در گروه آزمودنی و کنترل تفاوت معنی دار نشان می دهد ($df=2$ و $X^2=9/04$) در سطح احتمال ۹۵٪. در این مورد نیز طلاق والدین بر افزایش مردودیت نوجوانان گروه طلاق اثر افزایشده دارد.

در بررسی آخرین فرضیه اثرات طلاق بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی نوجوانان گروه طلاق در مقایسه با گروه کنترل، شرایط رفاه اقتصادی خانواده، نحوه مالکیت و داشتن اتاق شخصی و میزان پول توجیبی، مورد مقایسه قرار گرفت. با استفاده از محاسبه X^2 همان گونه که در جدول ۴ ارائه شده است، در مورد

X^2	در میان گذاشتن مشکلات با اعضای خانواده در دو گروه	X^2	در میان گذاشتن مشکلات با اعضای تنی و ناتنی (آزمودنی)
۲۱/۳	پدر	۴۹/۴۶	پدر
۲۰/۳۶	خواهر	۲۰/۷	مادر
۱۸/۶	فامیل	۴۹/۳۳	خواهر
		۱۸/۴۴	برادر

جدول سه: محاسبه X^2 برای در میان گذاشتن مشکلات با اعضای تنی و ناتنی در گروه آزمودنی و در میان گذاشتن مشکلات در دو گروه آزمودنی و کنترل در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ $df=2$ برابر با ۹/۲۱ است.

در مرحله بعد میزان ابراز خواسته ها و آرزوها به اعضای خانواده در دو گروه آزمودنی و کنترل مقایسه شد. محاسبه X^2 در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ با $df=2$ تفاوت معنی دار نشان می دهد ($X^2=31/45$). با توجه به توزیع فراوانیها، نوجوانان گروه طلاق در مقایسه با نوجوانان گروه کنترل، خواسته های خود را کمتر با والدین تنی خود در میان می گذارند. در همین رابطه در گروه آزمودنی، بیان خواسته ها با اعضای تنی و ناتنی با استفاده از محاسبه X^2 مورد بررسی قرار گرفت که تفاوت معنی دار در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ با $df=1$ به دست آمد ($X^2=142/4$). به عبارت دیگر نوجوانان گروه آزمودنی تمایلی به در میان گذاشتن خواسته های خود با اعضای ناتنی خانواده خود

چگونگی گذراندن اوقات فراغت، ۱۲ انتخاب با ۵ اولویت مطالعه شد. بر اساس نتایج محاسبه مجذور خی فقط در مورد اشتغال به کار در دوران فراغت ($X^2=12/59$ ، $df=4$) در سطح احتمال ۹۵٪ تفاوت معنی دار به دست آمد. با توجه به پاسخهای گروه آزمودنی، طلاق بر چگونگی گذراندن اوقات فراغت از طریق اشتغال به کار در نوجوانان خانواده طلاق، اثر افزایشده دارد. در سایر موارد مانند گذراندن اوقات فراغت از طریق تماشای تلویزیون، رفتن به سینما، مطالعه کردن، ورزش و غیره تفاوت معنی دار به دست نیامد.

بحث

در پژوهش بررسی اثرات طلاق بر زندگی نوجوانان، تأثیر قابل توجهی از طلاق والدین در زمینه‌های متفاوت زندگی نوجوانان به دست آمد. طلاق والدین در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ میزان ابتلا به بیماریهای جسمی را در نوجوانان افزایش می‌دهد. طلاق والدین بر بسیاری از ویژگیهای عاطفی (جدول یک) نوجوانان اثرات نامطلوب و منفی در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ به جا می‌گذارد.

در جریان طلاق والدین، سازگاری نوجوانان با اعضای خانواده کاهش می‌یابد. به عبارت دیگر یک رابطه سرد میان نوجوانان و اعضای خانواده، خاصه اعضای ناتنی ایجاد می‌شود.

بررسی حاضر نشان می‌دهد که در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ میزان علاقه، در میان گذاشتن مشکلات و خواسته‌ها با اعضای خانواده در نوجوانان خانواده طلاق کاهش می‌یابد.

تأثیر منفی طلاق والدین بر افزایش مشکلات تحصیلی نوجوانان خانواده طلاق، کاهش معدل،

رفاه اقتصادی تفاوت معنی دار در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ به دست آمد که طلاق بر کاهش رفاه اقتصادی در گروه آزمودنی اثر افزایشده دارد. در مورد نحوه مالکیت و داشتن اتاق شخصی، طلاق اثر کاهش دهنده دارد. همچنین بر میزان دریافت پول توجیبی، که پس از طلاق والدین، میزان پول توجیبی نوجوانان آزمودنی

df	X^2	بررسی وضعیت اقتصادی در دو گروه
df=۲	۴۹/۹۱	رفاه اقتصادی
df=۲	۱۸/۵۶	نحوه مالکیت
df=۱	۷/۲۱	داشتن اتاق شخصی
df=۳	۴۵/۷۱	میزان پول توجیبی

جدول چهار: بررسی وضعیت اقتصادی در دو گروه آزمودنی و کنترل رفاه اقتصادی و نحوه مالکیت در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ و $df=2$ برابر است با (۵/۹۹۱)، در مورد اتاق شخصی در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ و $df=1$ برابر است با (۳/۸۴) میزان پول توجیبی در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ و $df=3$ برابر است با (۷/۸۱)

نحوه ارتباط اجتماعی نوجوانان دو گروه آزمودنی و کنترل با همکلاسیها و دوستان، معلمان و اولیای مدرسه مورد مطالعه قرار گرفت. نتایج محاسبه مجذور خی در مورد رابطه با دوستان ($X^2= . / 12$) و ($df=2$) و رابطه با معلمان و اولیای مدرسه ($X^2= . / 35$ ، $df=2$) در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ تفاوت معنی دار نشان نمی‌دهد. به عبارت دیگر طلاق والدین تأثیر قابل توجهی در ارتباط اجتماعی نوجوانان گروه طلاق ندارد. در زمینه بررسی وضعیت

فهرست منابع:

- 1- Yvette Walcjak & sheila Burns (1984) "Divorce", the children's point of view, By Harpar & Row publisher Slted.
- ۲- میزگرد طلاق روزنامه کیهان شماره ۱۳۲۰۰ تاریخ شنبه آذرماه ۱۳۶۶.
- 3- Weiss, Robert Stewart (1975) "Marital Separation" , By basic books, printed in the united state of America, Designed by vincent TORR.
- 4- Harward university, (1988, March). Cul- tural Differences in the classroom, The Har- ward Education letter, 4(2). 1-4. Educational psychology, ANITA.E.WOOL folk 1990.
- 5- Craige, G, (1986), Human Development (4 thed), Englewood cliffs, NJ: Prenticeltall.
- 6- R.K.Morton & R.Nisbet (1971) "Contemporary social problems", Family Disorganization.
- 7- Psychology to day (June, 1985), "Children's of Divorce", Kathryn kramer & Norval, b. Glenn ترجمه ناهید شریعت زاده
- 8-Kalison clarkeistewart, Bonniel, Bailey
- مردودیت و تمایل به ترك تحصیل نیز در سطح احتمال ۹۵٪ و ۹۹٪ طلاق اثرات کاهش دهنده نشان می دهد. نتایج بررسی در وضعیت اجتماعی نوجوانان خانواده طلاق که شامل نحوه ارتباط اجتماعی با دوستان، معلمان و چگونگی گذراندن اوقات فراغت می شود، به جز در زمینه گذراندن اوقات فراغت از طریق اشتغال به کار در نوجوانان خانواده طلاق در سطح احتمال ۹۵٪ که طلاق اثر افزاینده دارد، رابطه معنی دار به دست نیامد. بنابراین بر اساس نتایج طرح حاضر می توان چنین نتیجه گیری کرد که طلاق والدین تأثیرات نامطلوبی بر زندگی نوجوانان در زمینه های جسمی، شخصیتی، عاطفی و خانوادگی و تحصیلی و اقتصادی به جا می گذارد.